

**Atom bombasidan kuchliroq havf yoki Jadidlarimiz ogohlantirgan
„Milliy fojiamiz”**

O'rinov Umidjon

Ahrorova Madina

O'zbekiston-Finlandiya Pedagogika Instituti

madinaakhrorova@gmail.ru

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada hozirgi zamon yoshlarining ongini zaharlashga urinayotgan zararli Ommaviy ahborot vositalari va Ijtimoiy tarmoqlarga qarshi kurashda Buyuk Marifatparvar Jadidlarimiz yozib qoldirgan yuksak madaniy-marifiy va tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lgan adabiy merosidan foydalanish orqali yoshlar ongini o'stirish va mafkuraviy tahdidlardan ogohlantirish orqali yuksak ma'naviyatli kelajak avlodni tarbiyalash mumkunligi g'oyasi aks ettirilgan.

Kalit so'zlar: Mahmudxo'ja Behbudiy, Milliy fojiamiz, Birinchi sahna asari, Padarkush, Jaholat va Blimsizlik bombalari, Mega-Milliy fojiamiz, Yangi milliy va manaviy Laylat-ulqadrimiz.

Marifatparvar jadid bobomiz Abdulla Avloniy aytganlaridek „Tarix! Millatlarning o'tmishini, kelajagini tarqqiyoti va tanazzulini o'rganadurg'on ilimdur”

Bu so'zlardan ko'rinib turibdiki jamiyat taraqqiyotida kelajak avlodni marifatli va bilimdon qilib tarbiyalashda Tarix fanining o'rni naqadar yuksak va muhimligini tan olmasdan ilojimiz yo'q. Shunday ekan qani keling ko'p emas 150 yillik tariximizga nazar tashlasak O'rta Osiyo xonlik va amirliklarini tanazzulga yuz tutishi, o'lkamizda yuz bergan ko'plab „Ozodlik va Hurlik” uchun kurashgan xalq qo'zg'olonlari, Podsho Rossiyasining O'rta O'syo davlatlarini mustamlakaga aylantirgani shunday og'ir va qaltis vaziyatda o'rta chiqqan xalqimizni „Marifat va ilm-u urfon nuri bilan sug'ormoqchi bo'lgan” fidoyi va vatanparvar

Jadidlarimizning halqimizni marifatli qilish uchun qilgan harakatlari. Shu o'rinda XVII asirda nafaqat Xiva xonligi balki butun O'rta Osiyo madaniyati va tarixnavisligi rivojiga yuksak hissasini qo'shgan ma'rifatparvar Xiva xoni Abulg'oziy Bahodirxonning xizmatlari beqiyosdir. Abulg'oziy Bahodirxon o'zining „Shajarayi Turk“ asari „ qisqa muqaddima va to'qqiz bobdan iborat bo'lib , Odam Atodan to turklarning qadimgi xonlaridan Mo'g'ulxongacha kechgan hodisalar va shuningdek Shaybon avlodidan Xorazm mamlakatida podsholik qilganlar zikrini o'z ichiga oladi”

Shu o'rinda Abulg'oziy Bahodirxon tomonidan aytilgan bir qimmatli fikirga aniqrog'i qadimiy turk maqoliga etiboringizni qaratmoqchiman „**O'qsuz o'z kindigini o'zi kesar**” bu ibora bilan Abulg'oziy Bahodirxon o'sha davirda Tarixiy va adabiy merosga hurmat bilan qarab shaxsan o'zi bir davlat hukumdori bo'lsada tarixni yoritishga jiddiy etibor qaratib tariximizni yoritishni hech kimga ishonmay o'zi „Shajarayi Turk” va „Shajarayi Tarokima” asarlari orqali kelajak avlodlariga yuksak tarixiy va milliy qadiryatlarimizni yetkazmoqchi bo'lgani tahsinga sazovordir. Shunday ekan biz hozirgi zamon yoshlari shunday buyuk ma'rifatparvar bobolarimizdan o'rnak olishimiz va ularga munosib avlod bo'lish uchun ularni asarlarini tengdoshlarimiz o'rtasida targ'ib qilishimiz kerak.

Tariximiz haqida qancha uzoq gapirsak ham kam lekin avvalo bir asosiy masalaga to'xtalishni ma'qul ko'rdim.

Oradan bir asr o'tsa hamki o'z dolzarbligini yo'qotmagan Jadidlarimizning „Xalqni marifatli va ilimli qilish, g'oyasi hali hamon oldimizdagi asosiy vazifa bo'lib qolmoqda. Biz yigirma birinchi asrda yuksak axborot asrida yashamoqdamiz, yangi texnologiyalar, ijtimoiy tarmoqlar hayotimizning ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Hozir biz uchun shunchalik ko'p yengillik va sharoitlar yaratilganki ortiqcha harakat qilishimiz shart ham emas lekin biz bu imkoniyatlardan bilimimizni oshirish uchun „Milliyligimizni tiklash va Ma'naviyatli bo'lish uchun” foydalanyabmizmi?

Hozirda 90% yoshlarimiz ijtimoiy tarmoqlarda vaqtlarini shunchaki bekorga va o'zlari uchun zararli narsalarga sariflashmoqda. Ko'pchilik yoshlarning hayot

mazmunimiz go'yoki ijtimoiy tarmoqlarda masalan; Tik-Tok va Instagramda video ko'rish yoki „Ularning arzimagan sadaqasi“ evaziga g'ururini, insoniyligini paymol qilib jinnicha harakatlar qilib raqs tushish yoki og'izga ham olib bo'lmaydigan haqoratli so'zlar bilan bir-birlarini haqorat qilib „Inson qiyofasidan Shayton qiyofasiga o'tish“ bo'lib qoldi.

Qani endi o'zingiz ayting „Marifatparvar Jadid bobolarimiz o'zlaring shirin jonlarini shunday avlod uchun qurbon qilganmidilar. Kechalari uxlamay qo'llari qonab ketsa ham o'zlarining yuksak fikirlari mujassam etilgan kitoblarni shunday nomunosib avlod uchun yozganmidilar“

Bir asrdan ortiqroq vaqt o'tgan bo'lsa ham o'z ahamyatini yo'qotmagan o'z yaratuvchisi tomonidan „**Milliy fojiamiz**“ deb atalgan „Padarkush“ asari va undagi voqialarni xozirgi zamon yoshlari uchun ham aynan tegishli desak adashmagan bo'lamiz.

Keling, avvalo „Padarkush“ asari haqida qisqacha malumot olsak. Bu asar 1911-yilda buyuk Marifatparvar jadid bobomiz Mahmudxo'ja Bexbudiy tomonidan yozilgan bo'lib „**Birinchi milliy sahna asarimiz**“ hissoblanadi.

„Padarkush“ asarida ilimsizlik va johillik o'z boshiga yetgan ota va o'g'il taqdiri hikoya qilinadi. Bu asarda boy ota o'g'lini o'qitish va ilm ma'rifatga chorlash o'rniga xohlagan ishini qilishiga va zararli odatlarga tobe bo'lishiga sharoit yaratib beradi. Bilimsizlik botqog'iga botgan ota atrofidagi ilimli insonlarning unga bergan pand-nasihatlariga quloq solmay o'g'liga talim berishdan bosh tortadi. Natijada esa erkatoiy va bezori bo'lib o'sgan o'g'il o'ziga o'xshagan ongi buzuq va betayinlar bilan do'stlashib kayfu-safo va ko'ngil hushlikka berilib ketadi. Kunlardan birida esa navbatdagi ko'ngilxushlik uchun pul kerak bo'lganda nodon o'g'il o'z uyiga sheriklari bilan o'g'irlikka tushadi va shu paytda to'satdan ularni to'xtatmoqchi bo'lgan o'z otasini o'ldirib qo'yadi. Natijada yoshlikda berilmagan tog'ri ta'lim tarbiya tufayli „Jaholat va nodonlik“ jamyatni bir bo'lagi bolgan butun boshli oilani yakson qiladi. Bu sahna asari yuz yillar avval hali zamonaviy texnologiyalar va ijtimoiytarmoqlar yaratilishidan oldin Marifatparvarlarimiz tomonidan „**Milliy Fojia**“ deb atalgan.

Qani endi o'zingiz bir o'ylab ko'ringchi „Nimaga?“ hozirgi zamonda 100 yil avval ogohlantirilgan voqealar 100 karra o'z tasdig'ini topmoqda. Nega? „Padarkushlar“ ko'payib ketmoqda eng achinarlisi bu voqiealarni biz oddiy holdek qabul qilmoqdamiz hech hayron bo'lmaymiz, hammasiga o'tta loqayt qaraymiz. Aslida eng katta hozirgi zamon tili bilan aytganda „**Nega – Milliy fojiamiz**“ shu emasmi.

Bizni bir asir avval ogohlantirishgan edi. Qarang qanday ahvolga keldik yana yuz yildan keyin qanday holatga tushamiz. Kelajak avlodlar kimlarni ulug'laydi? kimlarni so'zlariga amal qilib ularni qadirlab, kimlarga haykal qo'yadi? „Bachkana va hayosiz qiliqlar qiladigan Tik-tokkerlargami yoki yolg'onni rost qilib ko'pirtiradigan savodsiz Bloggerlargami“. Qani o'zingiz bir o'ylab ko'ringchi farzandlaringiz va nevaralaringizga shunday jirkanch kelajakni ravo ko'rasizlarmi?

Men bir gapni ishonch bilan ayta olamanki bizni xalqimizni, millatimizning qadriyatlarini yo'qotish uchun uchun ustimizga „Atom bombasi“ tashlashlari shart emas, sababini bilasizlarmi?

Sababi shundaki qiyoslab aytganda „Atom bombasi“ sekin-astalik bilan bizning miyyamizga, ongimizga „Zararli ahborotlar va behayo tasvirlar“ shaklida joylashtirilmogda agarda bu ish to'la yakunlansa „Millonlab yoshlarimiz miyasi va ongidagi **Jaholat va Bilimsizlik bombalari** portlab butun Millatimizni tag-tomiri bilan yer yuzidan supurib yuborishi mumkin“. Men bu gaplar bilan insonlarni qo'rqitmoqchi emasman shunchaki ogohlantiryabman holos. Xuddiki Buyuk marifatparvar bobomiz Mahmudxo'ja Behbudiy 1911-yilda o'zining qisqa lekin juda muhim, chuqur manoli „**Padarkush**“ asari bilan ogohlantirganlaridek.

Ming afsuslar bo'lsinki millatimizning fidoiylari, jonkuyarlari Abdulla Qodiriy, Fitrat, Cho'lpon, Akbar Islomov va boshqa ko'plab vatanparvarlarimiz qatag'onga uchrab bevaqt bu olamni tark etganlar eng achinarlisi ularning hattoki qabrlari ham saqlanib qolmagan.

1938-yil 28-mart kuni Stalin, Molotov, Kaganovich, Voroshilovlar rahbarligida O'zbekistondagi siyosiy elitadan 165 kishini qatag'on qilish haqidagi ro'yhatga qo'l qo'yiladi va shu ro'yhat asosida 4-7 oktyabr kunlari qonli fojialar ro'y

beradi.

1938-yil 4-oktyabr sanasida Millatimizning bir guruh ziyolilarini hozirgi Toshkent viloyati Yunisobot tumanidan o'tuvchi Bo'zsuv kanali atrofida johil Sovet hukumati buyrug'i bilan otib o'ldirilgan va o'sha joyning o'zida umumiy chuqurga ko'mib yuborilgan. Eng achinarli tarafi Jadidlarni qatil etish buyrug'i 5-oktyabirda chiqarilgan lekin bir kun oldin 4-oktyabrida qatil etilgan bu esa xalqning qarshilik ko'rsatishini oldini olish maqsadida qilingan edi.

Mustaqillik yillarida Birinchi Prezidentimiz Islom Abdug'anivich Karimov tomonidan jadid marifatparvarlarimizning pok xotiralari tiklanib 2000-yil 31-avgustda „Shahidlar xotirasi yodgorlik majmuasi“ hiyoboni va muzeyi ochiladi. Bu albatta marifatparvarlarimiz xotirasiga ko'rsatilgan yuksak hurmat belgisidir.

Lekin biz yoshlar buyuklarimiz xotirasiga munosib hurmat ko'rsata olyabmizmi degan savol tug'iladi?

Yosh tarixchi sifatida shu o'rinda o'z fikirimni bayon etmoqchiman;

„Mening fikrimcha biz XXI asr yoshlari afsuski, jadidlarimizga munosib avlod bo'lolmayabmiz.

2023-yil avgust oylarida ilk bor Toshkentga aynan shu „Buyuk marifatparvar jadidlarimiz ruhlari mangu qo'nim topgan joyni ziyorat qilish uchun bordim. Tasavvurimda go'yoki tengdoshlarim va mendan katta-kichik insonlar qo'llarida kitob bilan shu hiyobonda buyuk ajdodlarimizni yod etib ularning asarlarini va xotiralarini o'qib ibrat olib bir-birlari bilan Jadidlarimiz hayotini muhokama qilib hulosa qilishar deb o'ylardim.

Go'yoki; hamma joy sokin shoirlar she'r yozmoqda o'quvchilar esa muzeyni aylanmoqdalar, jadidlarimiz hayoti bilan tanishmoqdalar va ketar paytlarida „Bizning ongli inson, marifatli yetuk bir xalq bo'lishimizga xissa qo'shmoq uchun o'z jonlarini fido qilgan buyuk ajdodlarimizga tazim qilib ketishar“ deb o'ylardim.

Ex, men soddagina tarix shaydosi qanday tasavvurlar bilan bu yerga kelgan edima keyin esa „Shaxidlar xotirasi xiyoboni emas sevishganlar uchun ko'ngil ochar chet el bog'lari ko'z oldimda gavdalandi.“ Bazi tarbiyasiz yoshlarimiz daraxtlar orasida turli ahloqsizliklar qilishar ediki „Bechora marifatparvar jadidlarimiz

qabirlarida qon yig'layotgandek tuyilar edi menga''.

Yana bir achinarli tomoni tartib posbonlari bularga loqayd qarab turganlarida edi. „Tog'rida ularga o'g'irlik bo'lmasa birov-birovni o'ldirmasa , portlatib ketmasa bo'ldida. Atroflarida bo'layotgan hayosizlik va sharmandalikka etibor berishmasa ham bo'ladi.”

Mana biz qayerga qarab ketmoqdamiz bizningcha „Chegaralarimiz xavfsiz va axoli tinch bo'lsa bo'ldida lekin yoshlarimiz ongini va mafkurasini kimlar qo'riqlaydi. Hozir zamonaviy texnologiyalar va axborot asrida yashayabmiz „ Bu zamonda Davlatlarni parchalab tashlash uchun chegarasini buzib kirish shart emas shunchaki; **„Kelajak avlodlarni ongini zaharlasa bo'ldi davlat o'z-o'zidan johillik botqog'iga botadi.”**

Biz yoshlarimizning ongini mafkurasini qo'riqlovchi himoyachilarimiz 1938-yil 4-oktyabir sanasida vafot etganlar bilan dafin etildi deb tushkunlikka tushmasligimiz kerak. Aksincha yangi jadidlarimiz ziyoli marifatparvarlarni o'z ichimizdan yaratishimiz kerak. Shundagina bizning qiyofamizda qaytadan Abdulla Qodiriy, Fitrat, Cho'lpon, va Avloniyalar qaytadan hayotga qaytadilar va biz shundagina yuksak ma'rifatli jamyatga aylanib buyuk marifatparvarimiz Abdurauf Fitrat ta'biri bilan aytganda „**Milliy Laylatulqadrimizga** ” erishgan bo'lamiz.

FOYDALANILGAN ADABYOTLAR

- 1) R Shamsiddinov , Sh Karimov, O' Ubaydullayev „Vatan Tarixi’’ 2-kitob Sharq nashiryoti Toshkent 2010.
- 2) O'zbekiston Milliy Ensiklapedyasi Toshkent 2000-yil
- 3) Abulg'oziy Bahodirxon „Shajarayi Turk’’. Toshkent (Cho'lpon nashiryoti) 1992-yil 2-bet
- 4) Ziyouz.com elektron kutibxonasi
- 5) N. Nomozova „Dunyodan Habardor Marifatparvarlar’